

УДК 378.014.67

ОЛЕКСАНДРА ПИТЛЮК-СМЕРЕЧИНСЬКА

АНДРІЙ ЧЕРКАСЕНКО

Республіканське вище училище фізичної культури, м.Київ

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається проблема формування ефективної системи студентського самоврядування як складова сучасної виховної парадигми, яка характеризується планетарно-особистісним та глобально-історичним спрямуванням. Сконцентрована увага на описі основних засадничих положень студентського самоврядування, способах його взаємодії з колективом студентів та викладачів. Проаналізовано основні проблеми студентського самоврядування у формуванні фахового та особистісного аспектів виховного процесу у ВНЗ

Ключові слова: студентське самоврядування, культурно-творчий підхід, система виховних впливів, професійне становлення, особистісний розвиток.

Інтенсивні процеси державотворення в умовах соціальної трансформації суспільних відносин неможливі без теоретичного та практичного обґрунтування і реалізації у вищих освітніх закладах нової парадигми виховання.

В основі цієї парадигми лежить культурно-творчий підхід, висхідним принципом якого науковці вважають цілісність картини світу і людини в ньому [6]. Першим сутність такого підходу обґрунтував М. Грушевський. На його думку, національна творчість і надбання українського народу «не мають суперників серед народів Європи» [5].

Сучасні світові тенденції зумовили визначення ще однієї нової виховної парадигми, яка характеризується планетарно-особистісним та глобально-історичним спрямуванням. В основі цієї парадигми – освічена людина, озброєна науковими знаннями і найновішими культурними досягненнями людства. На думку А. Бойко, вона об'єктивно прийшла на зміну знаннєцентричній парадигмі, її системотвірним фактором виступає не культура, не освіта, а особистість як унікальна неповторність і найвища цінність. Для практичної реалізації особистісно-гуманістичної парадигми необхідне забезпечення суб'єкт-суб'єктних, морально-естетичних взаємин молодого покоління і дорослих на рівні співробітництва і співтворчості [2].

Визначаючи, що виховання і навчання детермінуються сучасними соціальними процесами, важливим є перенесення акцентів із потреб і запитів суспільства на інтереси і потреби людини, бо не людина існує для суспільства, а суспільство – для неї. Усвідомлення цього потребує піднесення культурного

рівня, етикоестетичної, гуманістичної спрямованості системи вищої освіти, орієнтованої на можливості й потреби молоді людини.

Інтеграцію України у світовий культурно-освітній простір може забезпечити передусім система виховання, адекватна меті держави і конкретної особистості. Тому в сфері виховання відбувається інтенсивний пошук більш досконалої моделі. Вона повинна базуватися на кращих національних, культурних і виховних традиціях, враховувати уроки історії українського народу, власні ресурси і можливості держави, забезпечувати духовну і професійну творчість педагогічної громадськості.

Якщо наука є спільною для всіх народів, то всезагальної системи виховання не існує ні в теорії, ні на практиці. Кожен народ творить свою систему виховання, яка відповідає його характерним етнічним рисам.

Національне виховання – це виховання молоді на культурно-історичному досвіді свого народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій мудрості, духовності. Воно є конкретно-історичним виявом загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання.

Процес виховання завжди спрямований на зміну поглядів, переконань, ідеалів, звичок, поведінки. Сутність виховання з точки зору філософії визначається як перетворення культури людства в індивідуальну форму існування. Сутність виховання з точки зору педагогіки полягає у привласненні соціального досвіду. Зміст цього процесу полягає в тому, щоб те зовнішнє, об'єктивне, найкраще, що є в соціальному досвіді, стало суб'єктивним, тобто перетворилося на погляди і переконання, вчинки і поведінку особистості [4].

У формуванні людської особистості, поряд з природними особливостями, провідна роль належить виховуючим відносинам. Ідеалом виховання в нашому суспільстві є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідомою людиною, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення.

У виховній діяльності ВНЗ досить суттєвим є використання теоретичної парадигми національного виховання, запропонованої В. Гнатюком, через триаду рис особистості "громадянин - патріот - гуманіст" [6].

Вищі навчальні заклади мають здійснювати підготовку інтелектуального генофонду нації, виховання духовної еліти, примножувати культурний потенціал, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів. Цієї мети можливо досягнути за наступних умов:

- виховання майбутніх спеціалістів авторитетними, високоосвіченими людьми, носіями високої загальної світоглядної, політичної, професійної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, емоційної, естетичної, фізичної та екологічної культури;
- створення необхідних умов для вільного розвитку особистості студента, його мислення і загальної культури шляхом залучення до різноманітних видів творчої діяльності (науково-дослідної, технічної, культурно-просвітницької, правоохоронної та ін.);

- збагачення естетичного досвіду студентів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, вищого навчального закладу;
- формування «Я» – концепції людини творця на основі самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самозавершеності;
- пропаганда здорового способу життя, запобігання вживанню студентами алкоголю, наркотиків, викоринення шкідливих звичок.

Результативність виховного процесу залежить від певних педагогічних умов, серед яких особливо значущим є співвідношення позиції особистості і системи педагогічних впливів.

Основні напрями виховання реалізуються в навчальних закладах у процесі навчання та позааудиторної діяльності студента. Позааудиторна виховна робота у вищому навчальному закладі проводиться на основі студентського самоврядування, активності і самостійності студентів за умови керівної ролі студентського активу і педагогічної допомоги викладацького колективу.

Переведення акцентів з педагогічних вказівок та педагогічного контролю на студентське самоврядування дозволяє надати процесу професійного становлення особистісного забарвлення.

Проблема самоврядування в закладах освіти набула своєї актуальності в кінці ХХ – на початку ХХІ ст., тобто в період становлення української незалежної держави.

Студентське самоврядування в сучасних умовах суспільного розвитку дозволяє:

- активно утверджувати демократичні засади в усіх сферах життєдіяльності молоді;
- згідно з принципами Болонського процесу, розглядати студентство як партнера в навчально-виховному середовищі ВНЗ;
- завдяки соціальним характеристикам молоді (мінімальна консервативність ціннісних орієнтацій, підвищена чутливість до соціальних змін, негативне ставлення до порушення демократичних норм, законів, моральних принципів) можемо вважати її барометром соціально-економічного та політичного стану суспільства;
- виявляти потенційних лідерів та сприяти виробленню у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації;
- спиратися на ініціативу, активну життєву позицію, ціннісні орієнтації студентства, що є реальним показником цивілізованості суспільства, утвердження в ньому демократичних начал.

З метою організаційного та науково-методичного забезпечення впровадження студентського самоврядування у вищих навчальних закладах Міністерство освіти і науки України наказом від 03.04.2001р. №166 затвердило «Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах». Згідно з ним, «самоврядування у вищому навчальному закладі – це самостійна громадська діяльність студентів із реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, яка визначається ректоратом (адміністрацією),

деканатами (відділеннями) і здійснюється студентами відповідно до мети і завдань, що стоять перед студентськими колективами» [1].

Студентські організації є посередниками між адміністрацією вищих навчальних закладів та студентськими колективами. Оскільки студентське самоврядування є соціальною моделлю, то доцільно зауважити, що партнерська взаємодія студентського активу, студентського колективу та викладачів здійснює різносторонній вплив на свідомість молоді особистості, де основним принципом є різноманітність форм взаємодії об'єктів та суб'єктів процесу виховання, метою яких є підготовка до самостійної діяльності з урахуванням потреб та вимог учасників процесу.

У студентському середовищі активно реалізуються різні неформальні студентські ініціативи – так звані «молодіжні субкультури». Досить цікавим фактом є те, що органи студентського самоврядування були школою громадянського становлення для багатьох знаних сьогодні науковців, громадських та політичних діячів України. Так, через студентські «університети» пройшли відомі політики, академіки НАН України В. Литвин, В. Кремінь; академік АПН України І. Зязюн; ректори вищих навчальних закладів – В. Бабак, О. Волков, М. Дмитриченко [3].

Самоврядування як одна з форм «народовладдя» – це, свого роду, метод управління, який ґрунтується на самоорганізації, саморегулюванні та самодіяльності і не допускає застосування спеціального апарату примусу. Самоврядування базується на тих принципах, що й демократія: меншість підкоряється більшості, формальна рівність, вільний вияв інтересів, загальноприйняті права і обов'язки, поєднання елементів представництва і прямого волевиявлення. Студентське самоврядування у вищих навчальних закладах Заходу можна розглядати не лише як традицію, а й як механізм побудови моделі університетської освіти загалом і спосіб утвердження демократичних принципів майбутньої еліти [8].

Студентське самоврядування в Україні здійснюється на принципах: законності; колегіальності; поєднання інтересів академічної громади та держави в галузі освітньої діяльності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами [8].

Студентське самоврядування здійснюється в ході навчально-виховного процесу в вищих навчальних закладах задля більш повного та всебічного розвитку особистості члена академічної громади, реалізації його конституційних прав та інтересів.

До компетенції студентського самоврядування відносяться питання соціально-побутового та культурного життя.

У питаннях організації навчального процесу в вищому навчальному закладі академічна громада має право дорадчого голосу.

Основними завданнями студентського самоврядування є:

- сприяння забезпеченню рівних умов доступу громадян до вищої освіти;
- забезпечення і захист прав та інтересів членів академічної громади, зокрема стосовно організації навчального процесу;

- сприяння навчальній, науковій, громадській і творчій діяльності членів академічної громади, їхнім заняттям фізкультурою та аматорським спортом;
- сприяння покращанню умов проживання і відпочинку членів академічної громади;
- сприяння діяльності гуртків, товариств, клубів за інтересами, громадських організацій та інших добровільних об'єднань членів академічної громади відповідного вищого навчального закладу;
- організація співпраці з органами студентського самоврядування інших вищих навчальних закладів;
- сприяння міжнародній мобільності членів академічної громади; сприяння працевлаштуванню випускників [5].

Незважаючи на безперечну позитивну оцінку ролі студентського самоврядування у формуванні фахового та особистісного аспектів виховного процесу у ВНЗ істотною проблемою залишається пасивність, інертність, індиферентність студентської спільноти у ставленні до багатьох актуальних проблем студентського самоврядування. Частково це може пояснюватися недостатньою поінформованістю студентів щодо можливостей студентського самоврядування. Зараз далеко не всі студенти усвідомлюють, яким чином студентське самоврядування може покращити їхнє становище чи вирішити конкретні проблеми.

Те ж саме часто стосується представників адміністрацій ВНЗ та, подекуди, органів державного управління. Попри те, що в останні роки в середовищі функціонерів системи вищої школи приділяється певна увага питанням розвитку студентського самоврядування, частина з них схильні бачити в органах цього самоврядування не повноправних партнерів, спільно з якими можна вирішувати університетські чи навіть деякі галузеві проблеми, а своїх «антагоністів». У той же час, зарубіжний досвід переконливо доводить: ефективне функціонування студентського самоврядування як організаційної структури справляє суттєвий позитивний вплив не тільки на якість освітніх послуг і управління вищим навчальним закладом, а й має організаційно-педагогічний ефект, коли студенти у реальному партнерстві з адміністрацією ВНЗ в межах прав, наданих їм законом, значною мірою несуть і солідарну відповідальність за те, що відбувається в навчальному закладі. Таким чином, студентське самоврядування сприяє прямій зацікавленості студентів у високій якості освітніх послуг, зростанні рейтингу та авторитету ВНЗ, а отже – позитивно впливає на академічну успішність та оптимізацію навчального процесу у вищій школі в цілому. Деякі держави приділяють цим питанням настільки серйозну увагу, що навіть визначають їх у якості національних пріоритетів. Наприклад, в Малайзії підвищення рівня академічної успішності учнів та студентів визнане однією з семи ключових сфер, які є важливими для громадян, та включене до Державної програми трансформації – урядового комплексного плану перетворень, спрямованого на набуття Малайзією статусу держави з розвинутою економікою до 2020 року [8]. Такий підхід є цілком виправданим ще й тому, що рівень розвитку освіти з 1993

року визнається ООН одним із найважливіших показників при визначенні індексу людського розвитку держав.

З огляду на вищевказане, можна стверджувати, що від того, наскільки буде усвідомлена необхідність в ефективній системі студентського самоврядування в Україні, значною мірою залежить успішність подальшої інтеграції нашої держави до європейського та світового освітньо-наукового простору.

Важливо також забезпечити належну матеріальну базу діяльності органів студентського самоврядування. Йдеться про виконання норми ч. 6 ст. 38 Закону України «Про вищу освіту», відповідно до якої органам студентського самоврядування забезпечується фінансування з боку вищого навчального закладу у розмірі не менше 0,5 % коштів спеціального фонду ВНЗ та надається сприяння з боку керівництва ВНЗ щодо створення належних умов для діяльності органів студентського самоврядування. Це стосується, зокрема, надання приміщення, меблів, оргтехніки, забезпечення телефонним зв'язком, постійним доступом до мережі Інтернет, відведення місць для встановлення інформаційних стендів тощо. Потрібно також створювати можливості для залучення коштів з інших джерел. Тут може бути корисним досвід ФРН, де органам студентського самоврядування дозволено отримувати пожертви від студентів, а також заробляти гроші, надаючи студентам соціальні послуги, такі як студентські проїзні квитки, гранти для малозабезпечених, різні види суспільної та культурної діяльності [8].

Висновки. Переваги від функціонування ефективної системи студентського самоврядування виходять за межі системи освіти, сприяючи не тільки оптимізації навчального процесу у вищій школі, а й соціалізації молоді, виробленню у неї комунікативних, управлінських навичок, розвитку політичної культури молодого покоління. В цьому контексті студентське самоврядування можна розглядати як передумову для розвитку громадянського суспільства та парламентських демократичних традицій.

Адже будь-яке самоврядування за своєю природою є проявом власної ініціативи особистості або групи осіб. Тому завдання держави в цій царині зводиться до забезпечення належних умов для реалізації зазначених ініціатив.

Використання всіх можливостей студентського самоврядування згідно з чинним законодавством дозволить:

- налагодити ефективну співпрацю між адміністрацією ВНЗ і студентами з широкого спектру питань;
- створити додаткові умови для зростання якості підготовки фахівців у системі професійної освіти в Україні;
- забезпечити подальшу інтеграцію національної освітньої системи до європейського та світового освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про вищу освіту" // Освіта в Україні. Нормативна база. - К.: КНТ, 2006. - С.40-93.
2. А.М.Бойко. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації: Навчально-метод. посіб. / Бойко А.М. - К.: ІЗМН, 1996 - 232 с

3. Досвід виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів // Інформаційний вісник. - 2004р. - №16. - С. 48-82.
4. Дмитрик І.С. Технологія виховного процесу / І.С. Дмитрик, Я.І. Бурлака. -К.: КДПІ, 1991. - 76 с.
5. Кравченко Ю.М. Формування творчої особистості студента у рамках програмного рішення педагогічних задач / Ю.М. Кравченко // Нові технології навчання. - К., 2001. - Вип. 31. - С 188-195.
6. Кобильченко В.В. формування особистості як психолого- педагогічна проблема / В.В. Кобильченко // Нові технології навчання. - 2001. - Вип. 31. - С. 3-12.
7. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи / Л.Г. Подоляк, В.І.Юрченко. - К: ТОВ "Філ-студія", 2006. - 320 с.
8. Студентське самоврядування як невід'ємна складова демократизації вищої школи. - К.: Знання, 2005. - 55 с.

Стаття надійшла до редакції 11.09. 2014 р.

ПИТЛЮК-СМЕРЕЧИНСКАЯ А.

ЧЕРКАСЕНКО А.

Республиканское высшее училище физической культуры, г. Киев, Украина

СТУДЕНЧЕСКОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье рассматривается проблема формирования эффективной системы студенческого самоуправления как составная современной воспитательной парадигмы, которая характеризуется планетарно-личностным и глобально-историческим направлением. Сконцентрировано внимание на описании основных положений студенческого самоуправления, способах его взаимодействия с коллективом студентов и преподавателей. Проанализированы основные проблемы студенческого самоуправления в формировании профессионального и личностного аспектов воспитательного процесса в вузе.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, культурно-творческий подход, система воспитательных воздействий, профессиональное становление, личностное развитие.

PITLYUK-SMERECHINSKAYA O.

CHERKASENKO A.

Republican Higher School of Physical Culture, Kiev, Ukraine

STUDENT GOVERNMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A COMPONENT EDUCATIONAL PROCESS HIGHER EDUCATION

The problem of the formation of an effective system of student self-government as part of modern educational paradigm, which is characterized by a planetary-personal and global-historical direction. Focused attention on the description of the main provisions of the student government, its modes of interaction with the team of students and teachers. The basic problems of the student government in the formation of professional and personal aspects of the educational process in the university.

Keywords: student government, cultural and creative approach, the system of educational influences, professional development, personal development.